

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 3, 2015 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 330.342: 364

М. І. Пітюлич,
доктор економічних наук, професор,
завідувач відділу перспективного розвитку сільських територій,
Закарпатський регіональний центр соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України, Україна, м. Ужгород
І. Р. Шніцер,
здобувач, Львівський університет бізнесу та права, Україна, м. Львів

СОЦІАЛЬНІ НОРМАТИВИ І СТАНДАРТИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

М. І. Pityulych,
Doctor of Economics, Professor,
Transcarpathian Regional Center for Socio-Economic and Humanities Research NAS of Ukraine, Ukraine, Uzhgorod
I. R. Shnitser,
Lviv University of Business and Law, Ukraine, Lviv

SOCIAL NORMS AND STANDARDS OF HEALTH OF UKRAINE

Стаття присвячена формуванню соціальних нормативів і стандартів охорони здоров'я України. Окреслено специфіку і особливості використання елементів цієї системи. Запропоновано підходи до удосконалення системи соціальних нормативів і стандартів охорони здоров'я України.

The article is sanctified to forming of social norms and health Ukraine standards. A specific and features of the use of elements of this system are outlined. Offered approach to the improvement of the system of social norms and health Ukraine standards.

Ключові слова: соціальний норматив, соціальний стандарт, охорона здоров'я.

Keywords: social norm, social standard, health protection.

Постановка проблеми. Для того, щоб забезпечити зростання ефективності діяльності системи охорони здоров'я, важливо дотримуватись соціальних нормативів і стандартів охорони здоров'я України, згідно з якими встановлюється доступність і якість медичної допомоги для всіх верств населення. При цьому, найголовнішою з проблем організації медичної допомоги в Україні є значна невідповідність між задекларованими державою соціальними нормативами й стандартами і реальними можливостями забезпечення їх реалізації, які визначаються насамперед фінансовими можливостями державного та місцевих бюджетів. Така невідповідність є особливо гострою в наш час, коли ускладнилась суспільно-політична і соціально-економічна ситуація в Україні та зросла зовнішня агресія окремих держав по відношенню до нашої країни.

Ось чому зараз таким актуальним завданням стає необхідність знаходження коштів на забезпечення реалізації соціальних нормативів і стандартів при одночасному виділенні необхідних ресурсів для реабілітації постраждалих у результаті зростання агресії та глобальних викликів. В таких умовах важливо знайти перехідну модель забезпечення реалізації соціальних нормативів і стандартів у сфері охорони здоров'я України, адаптовану до умов сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінка соціальних нормативів і стандартів сфери охорони здоров'я України, підходи до їх розробки перебувають в центрі уваги таких дослідників, як З. Гладун, Н. Дейкун, Л. Жаліло, Г. Ігнат'єва, В. Журавель, Л. Пиріг, В. Пономаренко, Н. Ярош та ін. Окремі з вчених від слідували історію стандартизації в системі охорони здоров'я України, виокремили етапи цього процесу, окресливши найцікавіші наукові розробки, які впроваджені на тому чи іншому етапі. Сучасні наукові розвідки присвячені здебільшого розробці уніфікованих медичних стандартів, які б дали змогу об'єктивно оцінювати результати медичної діяльності лікувально-профілактичних закладів.

Разом з тим, окремі аспекти стандартизації сфери охорони здоров'я вимагають поглиблених досліджень, що актуалізує тему цієї статті.

Метою роботи є окреслення особливостей системи соціальних нормативів і стандартів охорони здоров'я України, специфіки їх застосування, проблем використання та визначення підходів до удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасній Україні державні соціальні нормативи у сфері охорони здоров'я регламентуються Законом України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" (зокрема – стаття 11), а саме:

- перелік та обсяг гарантованого рівня медичної допомоги громадянам у державних та комунальних закладах охорони здоров'я;
- нормативи надання медичної допомоги, що включають обсяг діагностичних, лікувальних та профілактичних процедур;
- показники якості надання медичної допомоги;
- нормативи пільгового забезпечення окремих категорій населення лікарськими засобами та іншими спеціальними засобами;
- нормативи забезпечення стаціонарною медичною допомогою;
- нормативи забезпечення медикаментами державних і комунальних закладів охорони здоров'я;
- нормативи санітарно-курортного забезпечення;
- нормативи забезпечення харчуванням у державних і комунальних закладах охорони здоров'я [2] (стаття 11).

Законодавчо встановленими стандартами діяльності закладів охорони здоров'я в Україні виступають державні соціальні нормативи та галузеві стандарти. У сфері охорони здоров'я державні соціальні нормативи визначаються Законом України "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії"; галузеві стандарти (стандарти медичної допомоги, клінічний протокол, таблиць матеріально-технічного оснащення, лікарський формуляр) розробляють і затверджують центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

У статті 14-1 Закону України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" наведені чіткі визначення окремих галузевих стандартів у сфері охорони здоров'я:

- 1) стандарт медичної допомоги (медичний стандарт) – сукупність норм, правил і нормативів, а також показники (індикатори) якості надання медичної

допомоги відповідного виду, які розробляються з урахуванням сучасного рівня розвитку медичної науки і практики;

2) клінічний протокол – уніфікований документ, який визначає вимоги до діагностичних, лікувальних, профілактичних та реабілітаційних методів надання медичної допомоги та їх послідовність;

3) табель матеріально-технічного оснащення – документ, що визначає мінімальний перелік обладнання, устаткування та засобів, необхідних для оснащення конкретного типу закладу охорони здоров'я, його підрозділу, а також для забезпечення діяльності фізичних осіб – підприємців, що провадять господарську діяльність з медичної практики за певною спеціальністю (спеціальностями);

4) лікарський формуляр – перелік зареєстрованих в Україні лікарських засобів, що включає ліки з доведеною ефективністю, допустимим рівнем безпеки, використання яких є економічно прийнятним [1].

Перелік галузевих стандартів у сфері охорони здоров'я доповнюють й інші норми, правила й нормативи, передбачені законами, які регулюють діяльність у сфері охорони здоров'я.

Для усіх закладів охорони здоров'я, у т.ч. підприємців – фізичних осіб, що провадять господарську діяльність з медичної практики є обов'язковим дотримання медичних стандартів, клінічних протоколів, табелей матеріально-технічного оснащення.

Діяльність державних та комунальних закладів охорони здоров'я (згідно статті 8 Закону [1]) структурована за специфікою надання медичної допомоги на:

- екстрену медичну допомогу;
- первинну медичну допомогу;
- вторинну (спеціалізовану) медичну допомогу;
- третинну (високоспеціалізовану) медичну допомогу;
- паліативну допомогу.

Уся діяльність закладів охорони здоров'я априорі націлена на збереження здоров'я, а отже зростання тривалості життя людей, запобігання передчасної смертності зокрема й зниження її рівнів загалом. Відповідно до демографічних реалій, які сформувалися в Україні на сучасному етапі, досягнення озвучених цілей, зокрема через налагодження ефективної діяльності закладів охорони здоров'я, є більш ніж гостро актуальним.

Законодавчо поняття “Здоров'я” трактують як “стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад” [1]. За іншим підходом: “Здоров'я населення являє собою його якісний стан, що відзначається взаємодією з більш чи менш продуктивною в соціальному та економічному плані життєдіяльністю” [4, с. 191]. Саме таке трактування, як вважають його автори, дозволить поглибити знання про стан і тенденції здоров'я населення.

Традиційно здоров'я населення у кількісному вимірі характеризують через показники “нездоров'я” або погіршення здоров'я (показники захворюваності, інвалідності, мертвородженості, передчасної смертності тощо). Безпосередня характеристика стану здоров'я населення у радянські часи базувалася на прямих показниках здоров'я: “поділ на групи здоров'я”, оцінки здоров'я, суб'єктивні оцінки стану здоров'я за даними опитувань, показники фізичного розвитку. В Україні стан здоров'я населення характеризують за “першим” підходом, тобто через показники “нездоров'я” і статистичне відображення діяльності закладів охорони здоров'я тому підтвердження.

Загалом, численні дослідження вчених, зокрема [4], констатують погіршення стану здоров'я населення України. До того ж погіршення здоров'я населення України є причиною беспрецедентного скорочення його середньої тривалості життя, що беззастережно засвідчило ще на початку 2000-их років наявність у країні демографічної кризи [5]. Україн недостатній рівень фінансування державної медицини при низькій фінансовій спроможності населення забезпечити себе платними медичними послугами все більше поглиблюють проблему збереження здоров'я населення України та його середньої тривалості життя, зростання рівнів смертності.

На тлі зростання загальної захворюваності населення України упродовж періоду незалежності особливо вирізняються хвороби крові й кровотворних органів, захворювання ендокринної системи, порушення обміну речовин та імунітету, хвороби системи кровообігу, хвороби органів травлення. Із шеругу патологій виділяються гематологічна, серцево-судинна, хвороби сечо-статевої системи, ендокринні недуги, вроджені вади.

Послаблення санітарного контролю на підприємствах громадського харчування та підприємствах харчової галузі, у системах водопостачання; загальне погіршення якості харчування більшості населення; послаблення медичного контролю, нівелювання графіків та головно якості вакцинації населення, а головно його високий рівень бідності проявилися синергетично у суттєвому зниженні опірності населення захворюваності, зростанні частки хвороб органів травлення, інфекційних і паразитарних хвороб, туберкульозу, онкозахворювань та інших.

Специфікою сучасного етапу в Україні є проблема методологічного й інформаційного забезпечення цільових досліджень здоров'я окремих соціально-демографічних спільнот, як, наприклад, підлітків, жінок репродуктивного віку, чоловіків працездатного віку, міського/сільського населення; окремих соціально-професійних груп жіночого/чоловічого населення тощо. З іншого боку, моніторинг результатів подібних досліджень працівниками закладів охорони здоров'я, особливо вторинної та третинної медичної допомоги, дозволив би перемістити акценти у діяльності лікарів та медичних працівників у площину превентивної медицини. У даному контексті визріла потреба створення загальноукраїнського реєстру хворих й підключення до неї усіх медичних закладів України; з персоналізованим доступом кожного громадянина до ознайомлення з власною історією хвороб і методикою лікування та персональною відповідальністю медичних працівників за власну професійну діяльність (т.зв. ятрогенії).

Функціонування закладів охорони здоров'я в Україні упродовж періоду державної незалежності з одного боку характеризується інерційною пролонгацією традицій і норм радянської сфери охорони здоров'я (приблизно до сер. 90-их рр. XX ст.), а з іншого — все активнішим проникненням ринкових підходів у діяльність закладів охорони здоров'я паралельно з неефективним використанням державних коштів, обсяг яких був і залишається постійно недостатнім для їх життєзабезпечення.

У 90-их рр. XX ст. нормативно-правове регулювання функціонування закладів здоров'я відносно їх впливу на здоров'я населення стосувалося концептуальних (табл. 1).

Таблиця 1.

Перелік законодавчих актів, що формують підгрунття функціонування закладів охорони здоров'я в Україні та їх вплив на здоров'я населення *

Рік	Назва законодавчого акту
1992	Закон України “Основи законодавства України про охорону здоров'я”, від 19.11.1992 р., № 2801-ХІІ (редакція від 2.08.2014 р., підстава 1590-18)
	Наказ Міністерства охорони здоров'я “Про затвердження переліку вищих і середніх спеціальних навчальних закладів, підготовка і отримання звання в яких дають право займатися медичною і фармацевтичною діяльністю” від 25.12.1992 р., № 195 (відповідно до Закону України)
1994	Наказ Міністерства охорони здоров'я України “Про затвердження Порядку допуску до медичної і фармацевтичної діяльності в Україні громадян, які пройшли медичну чи фармацевтичну підготовку в навчальних закладах іноземних країн” від 19.08.1994 р., № 118-С
1997	Наказ Міністерства охорони здоров'я України “Про затвердження Положення про клінічний заклад охорони здоров'я” від 5.06.1997 р., № 174
	Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку акредитації закладу охорони здоров'я” від 15.07.1997 р., № 765
1998	Закон України “Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання” від 14.01.1998 р., № 15/98-ВР
	Наказ Міністерства охорони здоров'я України “Про затвердження плану заходів щодо забезпечення виконання програми “Здоров'я літніх людей” від 7.07.1998 р., № 186/25
2000	Закон України “Про психіатричну допомогу” від 22.02.2000 р., № 1489-ІІІ
	Наказ Міністерства охорони здоров'я України “Про виконання Комплексної програми “Цукровий діабет” від 20.09.2000 р., № 45/222

	<p>Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку проведення обов’язкових попередніх та періодичних психіатричних оглядів і переліку медичних психіатричних показань щодо виконання окремих видів діяльності (робіт, професій, служби), що можуть становити безпосередню небезпеку для особи, яка провадить цю діяльність, або оточуючих” від 27.09.2000 р., № 1465</p> <p>Закон України “Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії” від 5.10.2000 р., № 2017-III</p> <p>Указ Президента України “Про Концепцію розвитку охорони здоров’я населення України” від 7.12.2000 р., № 1313/2000</p>
2001	<p>Наказ Міністерства охорони здоров’я України “Про створення робочої групи для розробки методики оцінки основних індикативних показників стану здоров’я населення, діяльності та ресурсного забезпечення закладів охорони здоров’я” від 23.01.2001, № 22/2</p> <p>Закон України “Про охорону дитинства” від 26.04.2001 р., № 2402-III</p> <p>Наказ Міністерства охорони здоров’я України “Про організацію роботи закладів (підрозділів) загальної практики — сімейної медицини” від 23.07.2001 р., № 303</p>
2002	<p>Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Міжгалузевої комплексної програми “Здоров’я нації” на 2002-2011 роки” від 10.01.2002 р., № 14</p> <p>Наказ Міністерства охорони здоров’я України “Про затвердження Інструкції про проведення обов’язкових попередніх та періодичних психіатричних оглядів (Форми №№ 122-1/о, 122-2/о, 122-3/о)” від 17.01.2002 р., № 12</p> <p>Наказ Міністерства охорони здоров’я України “Про організаційні заходи по впровадженню сучасних технологій діагностики та лікування алергічних захворювань” від 2.04.2002 р., № 127/18</p> <p>Наказ Міністерства охорони здоров’я України “Про рейтингову оцінку стану здоров’я населення, діяльності та ресурсного забезпечення закладів охорони здоров’я” від 31.05.2002 р., № 197</p> <p>Наказ Міністерства охорони здоров’я України “Про реалізацію проекту “Запобігання йодозалежних захворювань, спричинених дефіцитом заліза” від 10.09.2002 р., № 340/68</p> <p>Наказ Міністерства охорони здоров’я України “Про затвердження переліків закладів охорони здоров’я, лікарських, провізорських посад та посад молодших спеціалістів з фармацевтичною освітою у закладах охорони здоров’я” від 28.10.2002 р., № 385</p> <p>Наказ Міністерства охорони здоров’я України “Про затвердження плану виконання заходів щодо реалізації Концепції безпечного материнства на 2002-2005 роки” від 15.11.2002 р., № 412/96</p> <p>Наказ Національної академії медичних наук України “Щодо подання інформації про побічну дію лікарських засобів” від 29.11.2002 р., № 102</p> <p>Наказ Міністерства охорони здоров’я України “Про створення комісії з контролю за раціональним використанням антибактеріальних та противірусних засобів в Україні” від 24.12.2002 р., № 489/111</p>
2003	Наказ Національної академії медичних наук України “Про поліпшення якості та організації системи допомоги дорослим хворим нефрологічного профілю” від 30.09.2003 р., № 65/462
2005	Указ Президента України “Про невідкладні заходи щодо реформування системи охорони здоров’я населення” від 6.12.2005 р., № 1694/2005 (із подальшими змінами згідно з Указами Президента № 489/2010 від 02.04.2010 р., та №906/2011 від 10.09.2011 р.)
2007	<p>Закон України “Про затвердження Загальнодержавної програми протидії захворюванню на туберкульоз у 2007-2011 роках” від 8.02.2007 р., № 648-V</p> <p>Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Національного плану розвитку системи охорони здоров’я на період до 2010 року” від 13.06.2007 р., № 815</p>
2008	Закон України “Про оздоровлення та відпочинок дітей” від 4.09.2008 р., № 375-VI
2009	<p>Закон України “Про затвердження Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009-2013 роки” від 19.02.2009 р., № 1026-VI</p> <p>Наказ Міністерства охорони здоров’я України “Про атестацію професіоналів з вищою медичною освітою, які працюють в системі охорони здоров’я” від 12.08.2009, № 588</p> <p>Закон України “Про затвердження Загальнодержавної програми імунопрофілактики та захисту населення від інфекційних хвороб на 2009-2015 роки” від 21.10.2009 р., № 1658-17</p>
2010	Закон України “Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини на період до 2011 року” від 22.01.2010 р., № 1841-VI
2011	<p>Наказ Міністерства охорони здоров’я України “Про удосконалення надання допомоги особам, які потребують зміни (корекції) статевої належності” від 3.02.2011 р., № 60</p> <p>Наказ Міністерства охорони здоров’я України “Порядок обстеження осіб, які потребують зміни (корекції) статевої належності” від 3.02.2011 р., № 60</p> <p>Закон України “Про внесення змін до Основ законодавства України про охорону здоров’я щодо удосконалення надання медичної допомоги” від 7.07.2011 р., № 3611-VI</p> <p>Наказ Міністерства охорони здоров’я України “Про затвердження Галузевої програми стандартизації медичної допомоги на період до 2020 року” від 16.09.2011 р., № 597</p>
2012	<p>Наказ Міністерства охорони здоров’я України “Типове положення про комісію з інфекційного контролю закладу охорони здоров’я” від 4.04.2012 р., № 236</p> <p>Наказ Міністерства охорони здоров’я України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності банків пуповинної крові, інших тканин і клітин людини”, від 10.04.2012 р., № 251</p> <p>Наказ Міністерства охорони здоров’я України “Про затвердження Державних санітарних норм і правил “Матеріали та вироби текстильні, шкіряні і хутрові. Основні гігієнічні вимоги” від 29.12.2012 р., № 1138</p> <p>Наказ Міністерства охорони здоров’я України “Про затвердження Державних санітарних норм і правил “Полімерні та полімервмісні матеріали, вироби і конструкції, що застосовуються у будівництві та виробництві меблів. Гігієнічні вимоги” від 29.12.2012 р., № 1139</p> <p>Наказ Міністерства охорони здоров’я України “Про затвердження Державних санітарних норм і правил “Про вимоги до якості та безпечності харчових продуктів та продовольчої сировини” від 29.12.2012 р., № 1140</p>

2013	Наказ Міністерства охорони здоров'я України "Про затвердження порядку організації харчування в державних і комунальних дитячих санаторно-курортних закладах (крім протитуберкульозних)" від 8.02.2013 р., № 97
	Наказ Міністерства охорони здоров'я України "Критерії визначення груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ" від 8.02.2013 р., № 104
	Наказ Міністерства охорони здоров'я України "Про затвердження Порядку скринінгу донорської крові та її компонентів на гемотрансмісивні інфекції" від 19.02.2013 р., № 134
	Наказ Міністерства охорони здоров'я України "Про затвердження Державних санітарних норм та правил "Гігієнічні вимоги до улаштування, утримання і режиму спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, та навчально-реабілітаційних центрів" від 20.02.2013 р., № 144
	Наказ Міністерства охорони здоров'я України "Про затвердження Змін до Інструкції з організації харчування дітей у дошкільних навчальних закладах" від 26.02.2013 р., № 202/165
	Наказ Міністерства охорони здоров'я України "Про затвердження Переліку лікарських засобів, дозволених до застосування в Україні, які відпускаються без рецептів з аптек та їх структурних підрозділів" від 26.02.2013 р., № 166
	Наказ Міністерства охорони здоров'я України "Про внесення змін до Переліку лікарських засобів, заборонених до рекламування, які відпускаються без рецепта" від 13.03.2013 р., № 162
	Наказ Міністерства охорони здоров'я України "Про організацію і роботу системи з рентгеноендоваскулярної діагностики та лікування у закладах охорони здоров'я України" від 18.03.2013 р., № 211/24
	Наказ Міністерства охорони здоров'я України "Порядок контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження господарської діяльності банків пуповинної крові, інших тканин і клітин людини, затверджених Міністерством охорони здоров'я України від 10 квітня 2012 р. № 251, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 28 квітня 2012 року за № 660/20973
	Наказ Міністерства охорони здоров'я України "Про затвердження Державних санітарних норм і правил "Санітарно-протиепідемічні вимоги до закладів охорони здоров'я, що надають первинну медичну (медико-санітарну) допомогу" від 2.04.2013 р., № 259
	Наказ Міністерства охорони здоров'я України "Про затвердження Державних гігієнічних правил і норм "Регламент максимальних рівнів окремих забруднюючих речовин у харчових продуктах", від 13.05.2013 р., № 368
	Наказ Міністерства охорони здоров'я України "Про вдосконалення порядку надання психіатричної допомоги дітям" від 18.05.2013 р., № 400
	Наказ Міністерства охорони здоров'я України "Про затвердження Гігієнічних вимог до м'яса птиці та окремих показників його якості" від 6.08.2013 р., № 694
	Наказ Міністерства охорони здоров'я України "Про затвердження Гігієнічних вимог до продуктів дитячого харчування, параметрів безпечності та окремих показників їх якості" від 6.08.2013 р., № 696
	Наказ Міністерства охорони здоров'я України "Порядок організації та роботи системи функціональної діагностики у закладах охорони здоров'я України" від 31.07.2013 р., № 670/65
2014	Закон України "Про внесення змін до Основ законодавства України про охорону здоров'я щодо забезпечення профілактики та лікування рідкісних (орфанних) захворювань" від 15.04.2014 р., № 1213-VII
	Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про лікарські засоби" щодо обігу лікарських засобів та державного контролю якості ввезених на митну територію України лікарських засобів" від 20.10.2014 р., № 1707-VII
	Постанова Національної академії медичних наук України "Про невідкладні заходи по запобіганню занесенню та розповсюдженню в Україні хвороби, викликані вірусом Ебола" від 14.11.2014 р.

* складено Шніцером І.Р. за джерелами:

[<http://www.rada.gov.ua/>; <http://zakon.nau.ua/?uid=1004.1.270&title>]

У 1992 р. Верховною Радою України прийнято Закон "Основи законодавства України про охорону здоров'я", у якому визначають правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я в Україні, регулюють суспільні відносини у цій сфері "з метою забезпечення гармонійного розвитку фізичних і духовних сил, високої працездатності і довголітнього активного життя громадян, усунення факторів, що шкідливо впливають на їх здоров'я, попередження і зниження захворюваності, інвалідності та смертності, поліпшення спадковості" [1]. Профільним міністерством Указом затверджено перелік вищих і середніх спеціальних навчальних закладів, які займатимуться підготовкою кадрового забезпечення закладів охорони здоров'я. У 1997 р. затверджено Положення про клінічний заклад охорони здоров'я та Порядок акредитації закладу охорони здоров'я.

Прийняті у подальшому часі законодавчі акти вже безпосередньо стосуються стану суспільного здоров'я в Україні. У переліку державних цільових програм, що зачіпають діяльність закладів охорони здоров'я та їх вплив на охорону здоров'я наступні: "Здоров'я літніх людей" (1998), "Цукровий діабет" (2000), "Здоров'я нації" на 2002-2011 роки" (2002), "Запобігання йодозалежних захворювань, спричинених дефіцитом заліза" (2002), "Загальнодержавна програма протидії захворюванню на туберкульоз у 2007-2011 роках" (2007), "Загальнодержавна програма забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009-2013 роки" (2009), "Загальнодержавна програма розвитку первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини на період до 2011 року" (2010), "Загальнодержавна програма імунопрофілактики та захисту населення від інфекційних хвороб на 2009-2015 роки"; Галузева програма стандартизації медичної допомоги на період до 2020 року (2011).

Через реалізацію державних цільових програм провадять політику пріоритетного розвитку держави, окремих галузей економіки та регіонів; забезпечують таким чином концентрацію усіх видів ресурсів, а також координацію діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій для розв'язання найважливіших проблем [3]. Загальнодержавні програми розвитку за поданням Кабінету Міністрів України затверджуються законом; інші державні цільові програми за поданням державних замовників затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Фінансування розроблення та виконання державної цільової програми здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, а також інших джерел, передбачених законом. Виконання державної цільової програми реалізується через заходи і завдання органами державної влади, а також виконавцями передбаченими даною програмою, у нашому випадку – безпосередніми виконавцями виступають заклади охорони здоров'я.

Офіційний веб-сайт Міністерства охорони здоров'я повідомляє про оприлюднення проекту Закону України "Про затвердження Загальнодержавної програми "Здоров'я – 2020: український вимір".

Проект спрямовано на:

– профілактику неінфекційних захворювань та формування усвідомленого та відповідального ставлення населення до власного здоров'я та особистої безпеки населення України, скорочення нерівності, проведення заходів спрямованих на зниження основного тягаря хвороб, посилення потенціалу системи охорони здоров'я;

– формування міжсекторального підходу для підвищення ефективності заходів з їх профілактики та формування здорового способу життя;

– оптимізацію організації та фінансування системи охорони здоров'я в межах виконання Загальнодержавної програми "Здоров'я – 2020: український вимір"

[6].

Погоджуємося із розробниками представленого проекту Закону, що сучасна система охорони здоров'я не задовільняє у повному обсязі потреби населення у доступній, високоякісній та ефективній медичній допомозі. Проведені до цього часу реформи у сфері охорони здоров'я не забезпечили досягнення очікуваного результату. Одночасне виконання у країні понад 20-ти загальнодержавних цільових програм у медичній сфері супроводжується неадекватним потрібним обсягам фінансуванням та неефективним використанням ресурсів.

Так, за результати аудиту використання коштів при виконанні Державної цільової програми "Цукровий діабет" на 2009-2013 рр., проведеної у 5 областях України, відобразили розбалансовану систему управління коштами (видатки формує Міністерство фінансів, а не розробник програми – МОЗ), незабезпечення пропорційного фінансування усіх заходів, передбачених Програмою, формальний підхід до формування потреби у медпрепаратах та їхніх запасах [7]. До того ж, Міністерством фінансів у 2008 р. не було профінансовано заплановані у Державному бюджеті видатки на централізовану закупівлю обладнання і програмного забезпечення для створення та підтримки програмно-апаратного комплексу "Державний реєстр хворих на цукровий діабет" і не передбачено такі кошти на 2009-2010 рр. У результаті, одне з головних завдань Державної цільової програми з боротьби з цукровим діабетом, що стосувалася запровадження ефективної системи реєстрації, обліку та подальшого супроводу хворих було невиконаним, оскільки не було створено Державний реєстр хворих на цукровий діабет.

Висновки. Таким чином, незважаючи на наявність потужного нормативно-правового підґрунтя для формування, уточнення й удосконалення соціальних нормативів і стандартів, в Україні має місце значна невідповідність між останніми та реальними можливостями щодо забезпечення їх реалізації в практиці життєдіяльності. Оскільки є ймовірність, що така невідповідність поглиблюватиметься у зв'язку із ускладненням суспільно-політичної і соціально-економічної ситуації в Україні. Це вимагає здійснення нових наукових досліджень для розробки тимчасової моделі реалізації соціальних нормативів і стандартів у сфері охорони здоров'я України в сучасних надзвичайно складних умовах.

Література.

1. Закон України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" від 19.11.1992 р., № 2801-ХІІ. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
2. Закон України "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії" від 5.10.2000 р., № 2017-ІІІ. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>.
3. Закон України "Про державні цільові програми" від 18.03.2004 р., № 1621-ІV. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>.
4. Демографічна криза в Україні. Проблеми дослідження, витоки, складові, напрями протидії // НАН України. Інститут економіки. [За ред. В.Стешенко]. – Київ, 2001. – 560 с.
5. Левчук Н. Депопуляція та її вплив на віковий склад населення України / Н.Левчук // Демографічні дослідження. Вип. 18. – Київ: Ін-т економіки НАН України, 1996. – С.72-73.
6. Офіційний веб-сайт Міністерства охорони здоров'я України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.moz.gov.ua/ua/portal/>.
7. Устінов О.В. Використання коштів на програму "Цукровий діабет" визнано неефективним / О.В.Устінов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.umj.com.ua/article/4737/vikoristannya-koshtiv-na-programu-cukro-vij-diabet-viznano-neeftivnim>.

References.

1. Verkhovna Rada of Ukraine (1992), The Law of Ukraine "Principles of legislation of Ukraine on Healthcare" available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> (Accessed 10 March 2015).
2. Verkhovna Rada of Ukraine (2000), The Law of Ukraine "On state social standards and state social guarantees", available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2017-14> (Accessed 10 March 2015).
3. Verkhovna Rada of Ukraine (2004), The Law of Ukraine "On the state target programs", available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1621-15> (Accessed 10 March 2015).
4. Steshenko, V. (2001), Demohrafichna kryza v Ukraini. Problemy doslidzhennia, vytoky, skladovi, napriamy protyidii [The demographic crisis in Ukraine. Problems of research, origins, components, directions counteraction], NAN Ukrainy. Instytut ekonomiky, Kyiv, Ukraine.
5. Levchuk, N. (1996), "Depopulation and its impact on the age structure of the population of Ukraine", Demohrafichni doslidzhennia, vol. 18, pp. 72-73.
6. Ministry of Health Care Ukraine (2015), available at: <http://www.moz.gov.ua/ua/portal/> (Accessed 10 March 2015).
7. Ustinov, O.V. (2010), "Using funds for the program "Diabetes" declared ineffective", available at: <http://www.umj.com.ua/article/4737/vikoristannya-koshtiv-na-programu-cukro-vij-diabet-viznano-neeftivnim> (Accessed 10 March 2015).

Стаття надійшла до редакції 14.03.2015 р.

ТОВ "ДКС Центр"